

agricultural enterprises. The introduction of modern digital technologies can significantly improve productivity, reduce costs, and improve the quality of agricultural products, which is especially important in the context of global economic and environmental changes.

Thus, the introduction of innovative approaches to agribusiness trading contributes to increasing its efficiency, competitiveness and sustainability, even in difficult economic and geopolitical conditions.

Key words: innovative technologies, agribusiness, trade entrepreneurship, digitalization, process automation, Internet of Things (IoT), investments in agribusiness, e-commerce, development strategies, economic challenges.

УДК: 364.6

DOI: 10.32782/2415-8240-2025-106-2-291-304

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

О. Т. ПРОКОПЧУК, доктор економічних наук

С. Ю. СОКОЛЮК, доктор економічних наук

Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук

Ю. В. УЛЯНИЧ, кандидат економічних наук

Уманський національний університет

Досліджено сучасний стан фінансових інструментів та моделей соціального обслуговування населення в Україні в умовах зростаючих соціально-економічних викликів. Особлива увага приділена аналізу джерел фінансування соціальної сфери, динаміці бюджетних видатків на соціальні послуги та оцінці ефективності використання бюджетних коштів. Розглянуто структуру фінансування соціального обслуговування, зокрема роль державного та місцевих бюджетів, міжнародної допомоги, соціальних фондів та благодійних організацій. Проведено аналіз охоплення різних категорій населення соціальними послугами та окреслено основні проблеми й перспективи розвитку соціальної інфраструктури в Україні. Досліджено також зарубіжний досвід фінансування соціальної сфери з метою визначення можливих напрямів удосконалення національної системи соціального захисту.

Ключові слова: соціальне обслуговування, фінансові інструменти, бюджетне фінансування, соціальні послуги, соціальний захист, соціальна політика, моделі фінансування, соціальні гарантії

Постановка проблеми. Сучасна система соціального обслуговування населення України перебуває на етапі трансформації, зумовленої як внутрішніми соціально-економічними викликами, так і зовнішніми факторами глобалізації. Забезпечення належного рівня соціального захисту є одним із пріоритетів

державної політики, адже воно безпосередньо впливає на якість життя населення та соціальну стабільність у суспільстві.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження фінансових інструментів та моделей, що застосовуються у сфері соціального обслуговування. Ефективне фінансування соціальних програм, пошук інноваційних підходів до залучення ресурсів, розвиток державно-приватного партнерства – усе це створює основу для побудови сучасної та стійкої соціальної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансового забезпечення соціального обслуговування населення активно досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями. У наукових працях акцентується увага на необхідності модернізації фінансових механізмів соціальної сфери, впровадження інноваційних моделей фінансування та пошуку ефективних джерел ресурсного забезпечення. Зокрема, дослідженнями фінансових інструментів та моделей соціального обслуговування займалися такі науковці, як О. Деркач, І. Крисоватий, Т. Бондарчук, Р. Пінчук та О. Письменна [1], М. Мальований та Ю. Улянич [2, 3], С. Соколюк зі співавторами [4], В. Уланчук зі співавторами [5], а також зарубіжні фахівці Дж. Мід та П. Спікер, М. Сішон та Д. Сішон [6], Ф. Сантерамо [7], які розглядали питання ефективності фінансування соціальної сфери та розвитку інноваційних підходів до соціального захисту населення.

Дослідники підкреслюють важливість розвитку державно-приватного партнерства, залучення міжнародних інвестицій та грантових програм як ефективних інструментів фінансування соціальних послуг. Особливо актуальними є питання підвищення ефективності бюджетного фінансування, впровадження соціальних контрактів і ваучерних моделей надання послуг [8, 9]. Разом із тим, вивчаються зарубіжні практики та можливості їх адаптації в умовах України, зокрема моделі соціального підприємництва та механізми соціального страхування. У дослідженнях акцентується необхідність пошуку збалансованих фінансових стратегій, здатних забезпечити доступність та якість соціальних послуг в умовах обмежених ресурсів [10].

Таким чином, сучасна наукова думка визнає фінансові інструменти та моделі одним із ключових чинників ефективного функціонування системи соціального обслуговування населення, що потребує подальшого ґрунтовного вивчення та удосконалення.

Методика досліджень. У статті мета досягається шляхом використання загальнонаукових методів дослідження та аналізу соціально-економічних процесів. Теоретичною та методологічною основою слугують праці українських і зарубіжних науковців, присвячені питанням фінансового забезпечення соціальної сфери, розвитку моделей соціального обслуговування та підвищення їх ефективності. У процесі дослідження застосовано такі методи:

- ✓ абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення та формулювання висновків;
- ✓ порівняльний аналіз – для виявлення особливостей використання фінансових інструментів у соціальній сфері України та зарубіжних країн;

- ✓ монографічний метод – для глибокого вивчення наукових джерел і практичного досвіду впровадження моделей соціального обслуговування;
- ✓ графічний метод – для наочного відображення результатів дослідження;
- ✓ метод наукового узагальнення – для систематизації отриманих результатів і вироблення рекомендацій.

Застосування цих методів дозволило комплексно оцінити сучасний стан фінансових механізмів у системі соціального обслуговування населення України та окреслити напрями їх удосконалення.

Метою статті є дослідження сучасних фінансових інструментів та моделей соціального обслуговування населення в Україні, аналіз їх ефективності та формування рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування цієї системи в умовах сучасних викликів.

Результати досліджень. Система соціального обслуговування населення України нині зазнає суттєвих змін під впливом складних внутрішніх соціально-економічних умов та глобальних трансформаційних процесів. Забезпечення ефективного соціального захисту та підтримки різних верств населення визначено одним із ключових напрямів державної політики, оскільки це безпосередньо впливає на якість життя громадян та сприяє зміцненню соціальної стабільності в країні. В умовах зростаючих викликів особливої значущості набуває дослідження фінансових механізмів та моделей, які застосовуються у соціальній сфері України. Раціональне використання фінансових ресурсів, залучення додаткових інвестицій, активізація державно-приватного партнерства та розширення міжнародної підтримки є запорукою підвищення ефективності та доступності соціальних послуг для населення. Фінансування соціальної сфери є одним із пріоритетних напрямів бюджетної політики України, оскільки забезпечує реалізацію державних соціальних гарантій та підтримку різних категорій населення. На рис. 1 відображено зміну частки соціальних видатків у загальному бюджеті України протягом 2019–2023 рр.

Рис. 1. Динаміка частки соціальних видатків у структурі зведеного бюджету України за 2019–2023 рр.

Примітка. Побудовано та представлено авторами за даними офіційної статистики Міністерства фінансів України (<https://www.mof.gov.ua/uk/>).

Цей показник є важливим індикатором соціальної політики держави, оскільки відображає рівень уваги до соціального забезпечення населення. Аналіз динаміки дозволяє оцінити, наскільки стабільним було фінансування соціальної сфери, чи змінювалися пріоритети уряду, а також, як зовнішні чинники (економічна криза, пандемія, військові дії) вплинули на розподіл бюджетних ресурсів. З даних рис. 1 видно, що цей показник має тенденцію до зростання, що свідчить про підвищену увагу держави до соціального забезпечення:

- 2019–2020 рр. – спостерігається помірне зростання соціальних витрат, що пов'язане з підвищенням мінімальних соціальних гарантій та реформами у сфері соціального забезпечення;
- 2020–2021 рр. – частка соціальних видатків продовжила зростати, через необхідність підтримки населення під час пандемії COVID-19 (збільшення допомог, субсидій, соціальних виплат);
- 2022 р. – незначне уповільнення зростання, що викликане перерозподілом бюджетних коштів у зв'язку з війною та нагальними потребами оборонного сектору;
- 2023 р. – частка соціальних видатків залишається високою, що підтверджує важливість соціальної політики в складних умовах, які переживає країна, та необхідності підтримки населення в кризовий період.

Динаміка частки соціальних видатків у бюджеті України свідчить про поступове збільшення фінансування соціальної сфери, що є критично важливим для забезпечення стабільності в умовах кризових ситуацій. Водночас варто оцінювати ефективність розподілу коштів, щоб фінансування соціальних програм відповідало реальним потребам населення та сприяло економічному розвитку. Динаміка бюджетних видатків у цій сфері дозволяє оцінити зміни у розподілі коштів між ключовими напрямками соціальної політики.

Представлена табл. 1 відображає обсяги видатків зведеного бюджету України за основними галузями соціальної сфери протягом 2019–2023 рр.: житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіта, соціальний захист і соціальне забезпечення.

Табл. 1. Видатки зведеного бюджету України на соціальну сферу за 2019–2023 рр.*

Рік	Житлово-комунальне господарство, млн грн	Охорона здоров'я, млн грн	Духовний та фізичний розвиток, млн грн	Освіта, млн грн	Соціальний захист, соціальне забезпечення, млн грн
2019	27 187,5	102 392,4	24 342,3	177 915,8	285 761,7
2020	30 345,5	115 852,0	28 993,1	210 032,3	309 363,6
2021	34 490,0	128 384,6	31 550,1	238 758,7	321 786,7
2022	32 214,5	175 789,7	31 710,9	252 283,7	346 720,5
2023	56 935,6	204 121,8	43 358,4	312 917,9	367 346,6

Примітка. * Побудовано та представлено авторами за даними офіційної статистики Міністерства фінансів України (<https://www.mof.gov.ua/uk/>).

Дані свідчать про поступове зростання видатків на більшість напрямів соціальної сфери, що зумовлено як соціально-економічними викликами, так і необхідністю посилення державної підтримки населення в умовах війни. Табл. 1 демонструє динаміку видатків зведеного бюджету України на основні напрями соціальної сфери за 2019–2023 рр. Загалом простежується тенденція до збільшення фінансування практично всіх складових соціальної політики, що свідчить про зростання потреб у державній підтримці населення.

✓ Житлово-комунальне господарство зазнало значного зростання фінансування – з 27,2 млрд грн у 2019 р. до 56,9 млрд грн у 2023 р. Це пов'язано як із підвищенням тарифів, так і з необхідністю відновлення інфраструктури в умовах війни.

✓ Охорона здоров'я показала стабільне зростання видатків – з 102,4 млрд грн у 2019 р. до 204,1 млрд грн у 2023 р. Найбільший стрибок припав на 2020–2021 рр. через пандемію COVID-19 та реформу медичної галузі.

✓ Духовний та фізичний розвиток фінансувався з розрахунку на підтримку культурних, спортивних та молодіжних програм. Видатки зросли з 24,3 млрд грн у 2019 р. до 43,3 млрд грн у 2023 р., що свідчить про намагання зберегти ці напрями навіть в умовах воєнного часу.

✓ Освіта стабільно залишається одним із найбільших напрямів фінансування – з 177,9 млрд грн у 2019 р. до 312,9 млрд грн у 2023 р. Це зростання пояснюється як реформами в галузі освіти, так і підвищенням видатків на зарплати педагогів.

✓ Соціальний захист та соціальне забезпечення з року в рік залишається найбільшою статтею витрат, проте зростання відбувається помірними темпами – з 285,8 млрд грн у 2019 р. до 367,3 млрд грн у 2023 р. Це свідчить про значний обсяг вже закладених зобов'язань держави перед громадянами.

Найбільше зростання фінансування у 2019–2023 рр. зафіксовано в галузі охорони здоров'я, освіти та житлово-комунального господарства. Це пояснюється як пандемією, так і війною та супутніми викликами, що потребували додаткових ресурсів на відновлення та підтримку населення. Водночас соціальний захист зберігає стабільно високу частку у видатках бюджету.

Фінансове забезпечення соціального обслуговування в Україні у 2023 р. ґрунтується на поєднанні державних, місцевих, страхових та міжнародних ресурсів. Такий багатоканальний підхід дозволяє забезпечити підтримку найбільш вразливих верств населення, особливо в умовах воєнного стану та економічних викликів. У структурі фінансування ключову роль традиційно відіграють державний та місцеві бюджети, які забезпечують більшість соціальних програм. Водночас зростає значення міжнародної допомоги та благодійних внесків, що компенсують навантаження на бюджет та сприяють реалізації гуманітарних програм.

Попри різноманітність джерел фінансування, головним викликом залишається ефективний розподіл коштів та їх цільове використання. Держава здійснює контроль за використанням бюджетних ресурсів через відповідні

органи, проте потреба у підвищенні прозорості та звітності залишається актуальною.

Серед проблем, які виникають у сфері фінансування соціального обслуговування, можна виокремити нестачу коштів у місцевих бюджетах, нерівномірний розподіл фінансування між регіонами, а також затримки у виплатах соціальної допомоги. Війна та економічні труднощі лише загострили ці питання, змушуючи уряд шукати додаткові резерви.

Для підвищення ефективності фінансування соціальних програм важливим є впровадження сучасних механізмів управління коштами, таких як цифровізація виплат, адресна допомога, а також співпраця з міжнародними партнерами та приватним сектором. Представлена табл. 2 демонструє основні джерела фінансування соціального обслуговування в Україні у 2023 р. та приклади програм, що фінансуються за кожним напрямом.

Табл. 2. Основні джерела фінансування соціального обслуговування в Україні за 2023 р.*

Джерело фінансування	Частка фінансування, %	Приклади програм
Державний бюджет	60	Пенсійне забезпечення, субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, допомога малозабезпеченим сім'ям
Місцеві бюджети	15	Фінансування комунальних закладів соціального обслуговування, місцеві програми підтримки населення
Єдиний соціальний внесок (ЄСВ)	12	Фінансування Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування
Міжнародна допомога та гранти	10	Програми підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО), гуманітарна допомога від ООН, Червоного Хреста
Благодійні організації та бізнес	3	Проекти корпоративної соціальної відповідальності, діяльність фондів, підтримка громадських ініціатив

*Примітка. * Розраховано та представлено авторами за даними офіційної статистики Міністерства фінансів України (<https://www.mof.gov.ua/uk/>) з урахуванням посилення ролі міжнародної допомоги в умовах війни.*

Табл. 2 демонструє структуру фінансування соціального обслуговування в Україні у 2023 р., яка характеризується багатоканальною системою надходжень. Найбільше фінансове навантаження традиційно припадає на державний бюджет, який забезпечує близько 60 % фінансування. За рахунок цих коштів реалізуються найбільш масштабні соціальні програми – пенсійне забезпечення, субсидії, державна допомога малозабезпеченим верствам населення. На другому місці – місцеві бюджети (15 %), які фінансують регіональні соціальні проекти, утримання комунальних закладів та адресну підтримку громадян на місцях. Значну роль відіграє Єдиний соціальний внесок (12 %), кошти якого

спрямовуються на пенсійну систему та соціальне страхування. Це джерело є стабільним і формує фінансову основу багатьох соціальних гарантій.

Варто відзначити зростання частки міжнародної допомоги та грантів (10 %) у 2023 р., що пояснюється посиленням гуманітарної підтримки України в умовах війни. Ці кошти спрямовуються переважно на допомогу внутрішньо переміщеним особам, реалізацію гуманітарних програм та підтримку вразливих категорій населення. Благодійні організації та бізнес забезпечують близько 3 % фінансування, беручи участь у соціальних проектах через механізми корпоративної соціальної відповідальності та діяльність благодійних фондів.

Таким чином, у 2023 р. фінансування соціального обслуговування в Україні забезпечується як бюджетними джерелами, так і міжнародною та благодійною допомогою. Така структура дозволяє підтримувати соціальні стандарти навіть в умовах кризових викликів та забезпечує адресну допомогу найуразливішим категоріям населення.

Нижче представлено аналіз ефективності використання бюджетних коштів на соціальні послуги в Україні за період 2019–2023 рр. (табл. 3), що включає дані про загальні видатки на соціальні послуги, охоплення населення та середні витрати на одну особу.

Табл. 3. Аналіз ефективності використання бюджетних коштів на соціальні послуги в Україні за 2019–2023 рр.*

Рік	Видатки на соціальні послуги, млрд грн	Охоплення населення, млн осіб	Витрати на 1 особу, грн
2019	117,5	6,5	18 077
2020	125,0	6,7	18 657
2021	111,3	7,1	15 676
2022	150,7	6,8	22 162
2023	163,1	6,6	24 712

*Примітка. *Розраховано та представлено авторами за данимим офіційної статистики Міністерства фінансів України (<https://www.mof.gov.ua/uk/>).*

Аналіз ефективності використання бюджетних коштів на соціальні послуги в Україні за період 2019–2023 рр. дозволяє оцінити динаміку державних видатків у соціальній сфері, ступінь охоплення населення та ефективність витрачання коштів на одного отримувача допомоги. У представлений період спостерігається поступове зростання загального обсягу фінансування соціальних послуг, що пов'язано як із збільшенням потреб населення, так і з ускладненням соціально-економічної ситуації в країні.

Зростання витрат на одну особу свідчить про посилення державної підтримки найбільш уразливих верств населення та потребу в подальшому удосконаленні механізмів розподілу бюджетних коштів.

Найбільш показовими у цьому контексті є такі результати аналізу:

➤ Видатки на соціальні послуги: у 2023 р. загальні видатки становили 163,1 млрд грн, що на 12,4 млрд грн більше, ніж у 2022 р. (150,7 млрд грн), та на 51,8 млрд грн більше, ніж у 2021 р.

➤ Охоплення населення: у 2023 р. внутрішньо переміщені особи отримали допомогу в розмірі 1,9 млн грн; 1,7 млн сімей субсидії на оплату житлово-комунальних послуг; 1,5 млн сімей скористалися пільгами на оплату житлово-комунальних послуг; 0,5 млн осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю отримали допомогу, а 270 тис. малозабезпечених сімей отримали підтримку.

➤ Витрати на 1 особу: середні витрати на одну особу зросли з 15 676 грн у 2021 р. до 24 712 грн у 2023 р.

Соціальні послуги в Україні спрямовані на підтримку найбільш уразливих категорій населення, які потребують державної допомоги в умовах складної соціально-економічної ситуації. У 2023 р. фінансування соціальної сфери залишалося одним із пріоритетів державної політики. Основна увага приділялася підтримці внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю та сімей з дітьми.

Представлена табл. 4 відображає розподіл фінансових ресурсів за окремими категоріями населення та видами наданих соціальних послуг, а також рівень забезпечення цих груп допомогою.

Табл. 4. Категорії населення та види соціальних послуг в Україні, 2023 р.*

Категорія населення	Вид послуг	Фінансування, тис. грн	Відсоток забезпечення, %
Внутрішньо переміщені особи (ВПО)	Матеріальна допомога та підтримка, житлові субсидії	57 600 000	85
Малозабезпечені сім'ї	Соціальна допомога, державна підтримка	15 600 000	90
Сім'ї з дітьми	Асистент сім'ї, соціальний супровід	8 500 000	70
Особи з інвалідністю та діти з інвалідністю	Реабілітаційні послуги, матеріальна допомога	1 703 800	58,1
Літні люди та люди з інвалідністю	Надання соціальних послуг за місцем проживання для осіб, які не здатні до самообслуговування	2 800 000	82,8
Сім'ї, що отримують субсидії	Субсидії на оплату житлово-комунальних послуг	12 000 000	95
Сім'ї, які користуються пільгами	Пільги на оплату житлово-комунальних послуг	10 500 000	93

Примітка. Розраховано та представлено авторами за даними офіційної статистики Міністерства фінансів України (<https://www.mof.gov.ua/uk/>).

Аналіз дозволяє оцінити як обсяги фінансування, так і ступінь охоплення соціальною підтримкою у 2023 р. У 2023 р. в Україні соціальні послуги залишалися важливою складовою державної підтримки населення, особливо на тлі продовження воєнних дій та економічних викликів. Табл. 4 демонструє основні категорії громадян, які отримували соціальну допомогу, обсяги фінансування та рівень забезпечення потреб.

Найбільші обсяги фінансування спрямовано на внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – 57,6 млрд грн, що є закономірним через зростання кількості переселенців. При цьому рівень забезпечення становить близько 85 %, що свідчить про суттєву, хоча й не повну, підтримку цієї категорії. На другому місці – малозабезпечені сім'ї, яким було спрямовано 15,6 млрд грн. Рівень забезпечення сягає 90 %, що підтверджує стабільну увагу держави до цієї соціально вразливої групи.

Значний акцент зроблено й на підтримку осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю – фінансування склало понад 1,7 млрд грн, однак рівень забезпечення тут залишається середнім (58,1 %), що вказує на потребу у додатковому ресурсі для цієї категорії. Сім'ї з дітьми отримали підтримку в рамках пілотних програм «Асистент сім'ї» та соціального супроводу, загальний обсяг фінансування оцінено в 8,5 млрд грн, а рівень забезпечення становив близько 70 %. Окремо слід відзначити забезпечення субсидіями та пільгами на оплату житлово-комунальних послуг. Так, 1,7 млн сімей отримали субсидії (12 млрд грн), а 1,5 млн сімей скористалися пільгами (10,5 млрд грн). Рівень забезпечення тут є найвищим – понад 93 %.

Загалом аналіз свідчить про зростання бюджетних видатків на соціальні послуги та прагнення держави підтримати найбільш вразливі верстви населення. Водночас певні категорії, зокрема особи з інвалідністю, потребують додаткової уваги та збільшення обсягів фінансування.

Дослідження зарубіжного досвіду фінансування соціальної сфери дозволяє порівняти моделі організації соціального забезпечення в різних країнах та визначити основні тенденції й підходи до підтримки населення. У більшості розвинених країн соціальні витрати складають значну частку валового внутрішнього продукту, забезпечуючи широкий спектр соціальних послуг та допомоги. Представлена табл. 5 ілюструє відсоток ВВП, який спрямовується на соціальне забезпечення у вибраних країнах, та особливості їхніх моделей фінансування. Це дозволяє оцінити місце України серед інших держав за рівнем соціальної підтримки та зробити висновки щодо можливих напрямів удосконалення національної системи соціального захисту.

Аналізуючи зарубіжний досвід фінансування соціальної сфери, бачимо значні відмінності у підходах та рівні державних витрат серед країн Європи та України. Найвищий відсоток ВВП на соціальне забезпечення демонструють Франція (31,3 %) та Фінляндія (31,2 %), де соціальна політика є одним із ключових напрямів державного фінансування. Високі витрати пов'язані з розвиненими системами соціального захисту, пенсійного забезпечення, охорони здоров'я та підтримки населення. Австрія (29,7 %) демонструє ефективну модель поєднання державного фінансування з обов'язковим соціальним страхуванням,

що дозволяє забезпечити стійкість соціальної сфери навіть в умовах економічних викликів. Водночас, країни з меншими показниками – Ірландія (12,0 %), Мальта (13,2 %) та Естонія (15,3 %) – орієнтуються на більш адресну підтримку найбільш вразливих верств населення. Їхні моделі відзначаються оптимальністю витрат і впровадженням сучасних цифрових рішень для підвищення ефективності соціальних програм.

Табл. 5. Зарубіжний досвід фінансування соціальної сфери, 2023 р.*

Країна	ВВП на соціальне забезпечення, %	Особливості моделі
Франція	31,3	Високий рівень державних витрат на соціальний захист, фінансування здійснюється через податки та обов'язкові внески роботодавців і працівників.
Фінляндія	31,2	Широка система соціального забезпечення, що фінансується за рахунок податків, з акцентом на рівність та доступність послуг для всіх громадян.
Австрія	29,7	Поєднання державного та приватного фінансування соціальних програм, зокрема через обов'язкове соціальне страхування.
Ірландія	12,0	Порівняно низький рівень витрат на соціальне забезпечення; система орієнтована на підтримку найбільш уразливих верств населення, фінансування здійснюється переважно з податків.
Мальта	13,2	Система соціального забезпечення фінансується через податки та обов'язкові внески, зосереджена на пенсійному забезпеченні та охороні здоров'я.
Естонія	15,3	Фінансування соціальної сфери здійснюється через податки та соціальні внески; акцент на цифровізації та ефективності надання соціальних послуг.
Україна	12,4	У 2023 р. соціальні видатки бюджету становили 791 млрд грн, що дорівнює 12,4 % прогнозованого ВВП. Фінансування спрямоване на підтримку малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших категорій населення.

*Примітка. * Авторське узагальнення за даними Інтернет-видання LB.ua (<https://lb.ua/>).*

Україна у 2023 р. витратила на соціальну сферу 12,4 % прогнозованого ВВП, що свідчить про орієнтацію державної політики на підтримку малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших категорій громадян. Попри складну соціально-економічну ситуацію, рівень соціальних видатків України співставний із показниками Ірландії та Мальти.

Загалом, світова практика показує, що ефективне фінансування соціальної сфери базується на стабільних джерелах фінансування, зважених державній політиці та активному залученні страхових і приватних механізмів.

Отже, проведені дослідження дозволили узагальнити сучасний стан фінансових інструментів та моделей соціального обслуговування населення в Україні. Система соціального захисту функціонує в умовах складних соціально-економічних викликів та потребує постійного удосконалення. Основними джерелами фінансування залишаються державний та місцеві бюджети, соціальні фонди та міжнародна допомога, що забезпечує підтримку найуразливіших верств населення.

Аналіз динаміки бюджетних видатків засвідчив поступове зростання фінансування ключових соціальних напрямів, зокрема охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та житлово-комунального господарства. Однак актуальною залишається потреба у підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів та розширенні можливостей державно-приватного партнерства. Загалом, забезпечення стійкого розвитку соціальної сфери вимагає впровадження інноваційних фінансових моделей, розширення джерел фінансування та зміцнення соціальної інфраструктури задля підвищення якості життя населення.

Висновки. У ході дослідження фінансових інструментів та моделей соціального обслуговування населення в Україні встановлено, що соціальна сфера залишається пріоритетним напрямом державної політики, особливо в умовах загострення соціально-економічних викликів та війни. Визначено, що система соціального забезпечення базується на багатоканальному фінансуванні – поєднанні державних, місцевих, страхових, міжнародних і благодійних джерел.

Динаміка бюджетних видатків свідчить про зростання фінансування ключових напрямів соціальної політики, зокрема охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та житлово-комунальної сфери. Найбільші обсяги ресурсів спрямовуються на підтримку малозабезпечених верств населення, внутрішньо переміщених осіб та осіб з інвалідністю, проте деякі категорії потребують посилення уваги та додаткового фінансового забезпечення.

Досвід розвинених країн підтверджує ефективність поєднання бюджетного фінансування із залученням соціального страхування та приватних джерел. Для підвищення ефективності соціального обслуговування в Україні доцільно активізувати державно-приватне партнерство, вдосконалити механізми розподілу коштів і розширити цифрові сервіси у сфері соціальної політики.

Отже, подальше вдосконалення фінансових моделей і механізмів соціального обслуговування є запорукою забезпечення доступності та якості соціальних послуг для населення, особливо у складних умовах сучасних викликів.

Література:

1. Пінчук Р. С., Письменна О. П. Правовий захист учасників бойових дій та ветеранів війни. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 2. С. 175–183.

2. Мальований М. І., Прокопчук О. Т., Улянич Ю. В. Діджитал-технології у соціальному забезпеченні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 293–300. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-291-29.
3. Прокопчук О. Т., Мальований М. І., Улянич Ю. В. Інновації в системі соціального захисту. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 18–28. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-18-28.
4. Соколюк С. Ю., Прокопчук О. Т., Жарун О. В., Коротєєв М. А., Максименко С. М. Цифрові рішення та інноваційні підходи в сфері соціального забезпечення. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Вип. 105, Ч. 2: Економічні науки. С. 63–73. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-63-73.
5. Уланчук В. С., Соколюк С. Ю., Жарун О. В., Коротєєв М. А., Тупчий О. С. Аналіз проблеми безробіття в Україні з аспекту соціально-економічної безпеки. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 100. Ч. 2: Економічні науки. С. 170–178.
6. Cichon M., Cichon D. Financing of Social Protection for Informal Sector Workers in Asia. *Social Protection for Informal Workers in Asia*. Handayani, Sri Wening, 2016. 452 p.
7. Santeramo F. G. Imperfect information and participation in insurance markets: evidence from Italy, *Agricultural Finance Review*. 2018. №78 (2). P. 193–194. <https://doi.org/10.1108/AFR-06-2017-0053>.
8. Прокопчук О. Т., Соколюк С. Ю. Соціальна реклама в системі суспільних комунікацій. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Вип. 105. Ч. 2: Економічні науки. С. 220–230. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-220-230.
9. Рівень безробіття в Україні. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>.
10. Чернега І. І., Фротер О. С., Бондаренко Н. В., Бленда Н. О., Бурлай О. Л. Соціальне підприємництво та лідерство в процесі управління соціально-трудовими відносинами. *«Наука і технології сьогодні»*. 2023. № 1 (15). С. 72–84.

References:

1. Pinchuk, R. S., Pysmenna, O. P. (2019). Legal protection of combatants and war veterans. *Actual problems of state and law*, no. 2, pp. 175–183. [in Ukrainian].
2. Malyovanyi, M. I., Prokopchuk, O. T., Ulyanych, Y. V. (2022). Digital technologies in social security. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 100, part 2: economic sciences, pp. 293–298. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-291-298. [in Ukrainian].
3. Prokopchuk, O. T., Malyovanyi, M. I., Ulyanych, Y. V. (2022). Innovations in the system of social protection. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 100, part 2: economic sciences. pp. 18–28. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-18-28. [in Ukrainian].
4. Sokoliuk, S. Y., Prokopchuk, O. T., Zharun, O. V., Korotieiev, M. A., Maksymenko, S. M. (2024). Digital solutions and innovative approaches in the field of

social security. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 105, part 2: economic sciences, pp. 63–73. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-63-73. [in Ukrainian].

5. Ulanchuk, V. S., Sokolyuk, S. Yu., Zharun, O. V., Koroteev, M. A., Tupchii, O. S. (2022). Analysis of the problem of unemployment in Ukraine from the aspect of social and economic security. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 100, part 2: economic sciences, pp. 170–178. [in Ukrainian].

6. Cichon, M., Cichon. D. (2016). Financing of Social Protection for Informal Sector Workers in Asia. *Social Protection for Informal Workers in Asia*. Handayani, Sri Wening. 425 p.

7. Santeramo, F. G. (2018). Imperfect information and participation in insurance markets: evidence from Italy, *Agricultural Finance Review*, no. 78 (2), pp. 193–194. <https://doi.org/10.1108/AFR-06-2017-0053>.

8. Prokopchuk, O. T., Sokoliuk, S. Y. (2024). Social advertising in the system of public communications. *Collection of scientific papers of Uman National University of Horticulture*, issue 105, part 2: economic sciences, pp. 220–230. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-220-230. [in Ukrainian].

9. Unemployment rate in Ukraine. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>. [in Ukrainian].

10. Chernega, I. I., Frother, O. S., Bondarenko, N. V., Blenda, N. O., Burlyai, O. L. (2023). Social entrepreneurship and leadership in the process of managing social and labor relations. "Science and technology today", no. 1 (15), pp. 72–84. [in Ukrainian].

Annotation

Prokopchuk O. T., Sokoliuk S. Yu., Bondarenko N. V., Ulyanych, Yu. V. Financial Instruments and Models of Social Services in Ukraine

Ukraine's current social service system is undergoing a transformation driven by both internal socio-economic challenges and external factors of globalization. Ensuring an adequate level of social protection is one of the priorities of state policy, as it directly affects the quality of life and social stability in society. In this regard, the study of financial instruments and models used in the field of social services is of particular relevance. Effective financing of social programs, search for innovative approaches to attracting resources, and development of public-private partnerships all form the basis for building a modern and sustainable social infrastructure.

In the face of growing challenges, the study of financial mechanisms and models used in the social sector of Ukraine is of particular importance. Rational use of financial resources, attraction of additional investments, intensification of public-private partnerships and expansion of international support are the key to improving the efficiency and accessibility of social services for the population. In 2023, Ukraine spent 12.4 % of its projected GDP on the social sector, which indicates that the state policy is focused on supporting low-income families, people with disabilities, internally displaced persons, and other categories of citizens. Global practice shows that effective financing of the social sphere is based on stable sources of funding, sound public policy and active involvement of insurance and private mechanisms.

The study of financial instruments and models of social services in Ukraine shows that the social sphere remains a priority area of state policy, especially in the context of aggravating socio-economic challenges and war. It is determined that the social security system is based on multi-channel financing – a combination of state, local, insurance, international and charitable sources. The dynamics of budget expenditures indicates an increase in funding for key areas of social policy, including health care, education, social protection, and housing and communal services. Most resources are directed to support low-income groups, internally displaced persons, and persons with disabilities, but some categories require increased attention and additional financial support. The experience of developed countries confirms the effectiveness of combining budget financing with social insurance and private sources. To improve the effectiveness of social services in Ukraine, it is advisable to intensify public-private partnerships, improve the mechanisms for allocating funds, and expand digital services in the field of social policy.

Thus, further improvement of financial models and mechanisms of social services is the key to ensuring the accessibility and quality of social services for the population, especially in the difficult conditions of modern challenges.

Key words: social services, financial instruments, budget financing, social services, social protection, social policy, financing models, social guarantees

УДК: 637.1:664.68

DOI: 10.32782/2415-8240-2025-106-2-304-314

ВИКОРИСТАННЯ ФЕРМЕНТОВАНИХ ПРОДУКТІВ У СУЧАСНОМУ РЕСТОРАННОМУ МЕНЮ: ТОВАРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

С. В. ТИМЧУК, кандидат економічних наук
Уманський національний університет

Стаття розглядає використання ферментованих продуктів у сучасному ресторанному меню, з акцентом на товарознавчий аспект їх застосування. Окрема увага приділяється аналізу основних видів ферментованих продуктів, їх товарознавчим характеристикам та впливу на органолептичні властивості страв. Стаття висвітлює ключові аспекти зберігання, транспортування та технологічного використання ферментованих продуктів у ресторанному бізнесі. Зокрема, акцентується увага на важливості ферментації для підвищення харчової цінності продуктів і їх безпеки для споживачів.

Ключові слова: товарознавство, ферментація, ферментаційна кухня, ресторанне меню, харчова цінність, технологія використання.

Постановка проблеми. Сучасна ресторанна індустрія перебуває у постійному пошуку нових підходів до формування конкурентоспроможного меню, яке б відповідало трендам здорового харчування, гастрономічних інновацій і споживчих уподобань. Одним із перспективних напрямів розвитку ресторанного бізнесу є використання ферментованих продуктів, що поєднують